

OD REDAKTOREK

Numer *Zeszytów Prasoznawczych*, który właśnie oddajemy w ręce Czytelników, powstał we współpracy prof. Danuty Kępy-Figury i Ośrodka Badań Prasoznawczych Instytutu Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jest on owocem stażu, który na przełomie marca i kwietnia 2025 roku mediolingwistka z Instytutu Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie odbyła w IDMiKS UJ pod opieką prof. dr hab. Agnieszki Hess. Redaktorem naukowym wydania jest dr hab. Danuta Kępa-Figura, prof. UMCS, a opiekę redakcyjną nad niniejszym wydaniem *Zeszytów Prasoznawczych* sprawowały dr hab. Magdalena Hodalska, prof. UJ oraz dr hab. Agnieszka Szymańska, prof. UJ.

Numer ma charakter symboliczny, można go bowiem traktować jako kontynuację idei Walerego Pisarka, wieloletniego szefa OBP i *Zeszytów Prasoznawczych*, polskiego prekursora badań mediów z wykorzystaniem perspektywy językoznawczej. Perspektywa ta, która jako jedna z propozycji eksploracji przestrzeni mediów pozwoliła na ukonstytuowanie się nauk o komunikacji społecznej i mediach jako dyscypliny naukowej, od ponad dziesięciu lat – za sprawą Bogusława Skowronka – nazywana jest w Polsce *mediolingwistyczną*. W tym procesie szczególne miejsce ma praca badawcza i dorobek publikacyjny OBP, który był pierwszym w Polsce ośrodkiem badań prowadzonych z wykorzystaniem metody analizy zawartości oraz życzliwym i konsekwentnym miejscem publikacji opracowań, które dzisiaj mogą być klasyfikowane jako mediolingwistyczne.

Koncepcja niniejszego numeru tematycznego powstała z myślą o celach mediolingwistyki: opisie właściwości medialnie zapośredniczonego tekstu jako przedstawiciela danego gatunku, z jego uwarunkowaniami strukturalnymi (formalnymi), poznawczymi, pragmatycznymi i stylistycznymi oraz opisie tego tekstu jako wyimka reprezentowanego przezeń dyskursu, które to opisy traktowane są jako droga do zrozumienia komunikacji medialnej, uchwycenia jej zmiennej natury, odkrywania sposobów jej funkcjonowania. Koncepcja ta mogła zostać zrealizowana dzięki współdziałaniu sekcji „Język w mediach” Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej i Sekcji Mediolingwistyki Komitetu Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach Polskiej Akademii Nauk, których pracami kieruje prof. Danuta Kępa-Figura. Osiem artykułów numeru powstało na bazie referatów wygłoszonych przez

członkinie i członków tych sekcji w ramach paneli „Mediolingwistyczne badania mediów”, zorganizowanych przez redaktorkę naukową tego numer *ZP* w ramach cyklicznej konferencji IDMiKS UJ *Wiedza – Komunikacja – Działanie*, pt. „Praktyki medialne w zdigitalizowanym świecie”, która odbyła się w dniach 17–18 października 2024 roku w Krakowie.

W artykułach tych podjęte zostały problemy mieszczące się w zakresie trzech z czterech działów mediolingwistyki: syntaktyki mediów, pragmatyki mediów i epistemologii mediów. Magdalena Ślawska i Matylda Sęk-Iwanek zajęły się ważną dla syntaktyki mediów kwestią paratekstowości. Ślawska w artykule „Paratekstowość – wyznacznik medialnych dyskursów”, potraktowała parateksty jako „praktykę komunikacyjną, dyskursywną, ukonkretnioną w formie gatunkowej i realizowaną w pojedynczym tekście bądź w serii tekstów”, zwraca uwagę na specyfikę bytowania paratekstowości – paratekstowość kolekcyjności gatunków i łańcuchowość paratekstów. Autorka łączy refleksję teoretyczną z analizą przypadku zapośredniczonego medialnie paratekstu okołoksiążkowego (wywiadu Pauliny Reiter z Małgorzatą Halber o jej nowej książce „Hałas”). Także drugi z artykułów dotyczących pretekstowości – „Funkcje i rola paratekstów w komiksie. Studium na przykładzie komiksu «Batman. Zabójczy żart» Alana Moore’a i Briana Bolland’a” – ma charakter teoretyczno-analityczny. Matylda Sęk-Iwanek weryfikuje w nim zasadność wykorzystania klasycznego ujęcia paratekstu w badaniach nad komiksem dzięki analizie trzech wydań komiksu wskazanego w tytule artykułu. Co znamienne dla sposobu myślenia o mediolingwistyce, Autorki obu artykułów poświęconych paratekstowości łączą problem paratekstowości komunikacji medialnej z jej multimodalnością i wykazują, że parateksty są narzędziem ukierunkowywania odbioru. Tym samym opracowanie problemu o charakterze syntaktycznym, czyli paratekstowości jako mechanizmu porządkowania wybranego wycinka przestrzeni komunikacji medialnej komunikacji medialnej, czynią punktem wyjścia refleksji pragmatycznej.

W kolejnych trzech artykułach głównym przedmiotem zainteresowania są pragmatyczne uwarunkowania komunikacji medialnej. Aleksandra Urzędowska i Anna Teler we współautorskim tekście „Fenomen komentosfery. Definicja i charakterystyka” wprowadzają bardzo przydatną dla mówienia o przestrzeni cyfrowej kategorię *komentosfery* jako „przestrzeni intencjonalnego komentowania rzeczywistości”, która pozwala uchwycić zarówno praktykę publikowania komentarzy, jak i powtarzalność „wzorców zachowań, konwencji oraz procesów komunikacyjnych tworzonych w zbiorach komentarzy”. Marta Jarosz w „Gatunkowość tekstów w portalach informacyjnych w dobie dominacji algorytmów wyszukiwarek i agregatorów treści” zajmuje się zależnościami pomiędzy gatunkowym ukształtowaniem tekstów publikowanych w portalach informacyjnych a decyzjami internautów o zakupie subskrypcji, pozwalających na dostęp do płatnych treści publikowanych w serwisach. Uwzględnia przy tym czynnik działania algorytmów wyszukiwarek i agregatorów treści i łączy perspektywę mediolingwistyczną z unikalnymi możliwościami wglądu w pracę redakcji. Ostatni z artykułów, autorstwa Aleny Podviazkiny, zatytułowany „Gry komunikacyjne jako manifestacje intencji nadawcy radiowego na przykładzie Polskiego Radia Dzieciom i *Детское радио* (Detskoe Radio)” jest

próbą weryfikacji ustaleń dotyczących pragmatycznych uwarunkowań gier inicjowanych w komunikacji radiowej. Autorka referuje w nim wyniki szeroko zakrojonych analiz kontrastywnych dotyczących funkcjonalności gier komunikacyjnych wykorzystywanych w dwóch stacjach radiowych – polskiej i rosyjskiej – skierowanych do dzieci. Przeprowadzona przez nią analiza mediolingwistyczna pozwala na wyciągnięcie wniosków dotyczących nie tylko specyfiki tekstów radiowych, ale także stacji radiowych, emitujących te teksty. Stacji, funkcjonujących w odmiennych systemach medialnych, ale formatowanych parametrem dziecięcego audytorium.

Ostatnia grupa tekstów poświęcona jest problemom mieszczącym się w zakresie epistemologii mediów. Pierwszy z nich, autorstwa Bogusława Skowronka, zatytułowany „Dystrybucja obrazów świata w dyskursach medialnych” porusza kwestię relacji między konstruktami badawczymi i odpowiadającymi im fragmentami rzeczywistości pojęciowej i komunikacyjnej (językowego obrazu świata, tekstowego obrazu świata, dyskursywnego obrazu świata, medialnego obrazu świata) a typami dyskursów medialnych (prasowym, radiowym, telewizyjnym, filmowym, hipertekstowym i mediów społecznościowych). Tę pierwszą całościową próbę ujęcia epistemologicznego problemu dystrybuowania obrazów świata można traktować jako zadanie badawcze: przeprowadzenia szeroko zakrojonych analiz, które pozwolą na weryfikację sformułowanych tez. Także trzy kolejne teksty dotyczą obrazowania rzeczywistości, czyli najważniejszej mediolingwistycznej kategorii epistemologicznej. Marta Wójcicka w artykule pt. „Pamięć zbiorowa w ujęciu mediolingwistycznym” podejmuje problem obrazów przeszłości powstałych w wyniku kulturotwórczych praktyk komunikacyjnych, a właściwie pamięci zbiorowej, która te obrazy aktywuje. Opracowanie to ma charakter koncepcyjno-metodologiczny. Autorka wiąże w nim potrzeby badań pamięci zbiorowej z założeniami i metodami mediolingwistycznymi. W proponowanej mediolingwistycznej koncepcji badań pamięci zbiorowej uwzględnia jej najważniejsze parametry: tekstowość (teksty pamięci), gatunkowość (gatunki pamięci) i dyskursywność (dyskursy pamięci). Anna Barańska-Szmitko i Michał Grech w artykule zatytułowanym „Wykładowcy kierunków komunikologicznych w Polsce – oceny i oczekiwania studentów” prezentują wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród studentów kierunków komunikologicznych dziesięciu polskich uniwersytetów i dotyczących obrazu idealnego wykładowcy pracującego na kierunkach komunikologicznych dziennikarskich i wizerunkowych oraz obrazu wykładowcy realnego. Mediolingwistyczność tego badania zasadza się na wykorzystaniu narzędzi i technologii medialnych i na wpisaniu go w ramy kategorii obrazowania rzeczywistości. Ostatni artykuł pt. „Chatbot oparty na LLM jako nadawca. Punkty widzenia w dyskursie chatbotów” Doroty Marquardt i Jerzego Gołuchowskiego poświęcony jest problemowi punktu widzenia – jednej z podstawowych kategorii badań nad obrazami świata – zarówno językowego, jak i medialnego, tekstowego czy dyskursywnego. *Novum* poznawczym jest tutaj poszukiwanie śladów punktu widzenia chatbota jako strony generującej teksty w dialogach prowadzonych z nim przez człowieka. Badanie ma charakter eksperymentalny i porównawczy, jednym z założeń eksperymentu było bowiem zróżnicowanie punktów widzenia ludzi biorących udział w dialogach analogicznych

pod względem tematycznym (COVID-19) prowadzonych z trzema chatbotami (ChatemGPT w wersji 3.5 i 4 oraz Gemini). Analizy ilościowo-jakościowe pozwoliły Autorom na odkrycie zależności między punktami widzenia ludzi rozmawiających z chatbotami a punktami widzenia, których ślady odnaleźć można w analizowanych wypowiedziach chatbotów.

W dziale „Varia” publikujemy artykuły Pawła Nowaka, który pisze o kanałach FAST na polskim rynku medialnym oraz Macieja Zweiffa, który przedstawia genezę współczesnego sentymentalizmu moralnego w dyskursie medialnym.

W dziale „Z życia naukowego” zgodnie z tradycją zamieszczamy trzy omówienia najnowszych publikacji naukowych, których recenzji podjęli się Agnieszka Nowak, Monika Szafrąńska i Yan Miao, oraz sprawozdanie Aleny Podviazkiny z XVI ogólnopolskiej konferencji naukowej z cyklu „Współczesne Media” pod hasłem „Instytucje medialne i ich tekstowe reprezentacje”, która odbyła się w dniach 10–11 kwietnia 2025 roku w Lublinie.

Numer zamyka relacja z międzynarodowej konferencji na paryskiej Sorbonie (Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne), gdzie 11–12 września 2025 roku swoje referaty prezentowali pracownicy IDMiKS UJ i członkinie redakcji *Zeszytów Prasoznawczych* z UJ.

Danuta Kępa-Figura

 0000-0001-8753-6980

Magdalena Hodalska

 0000-0001-9620-5913

Agnieszka Szymańska

 0000-0002-4186-0862